

Форма за методическа подкрепа на
учители по български език и литература
на тема:

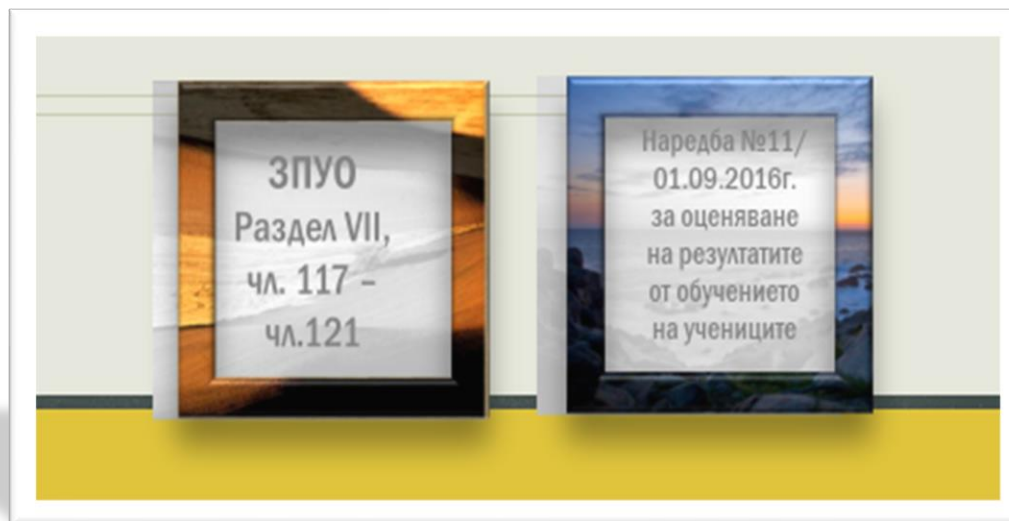
**„Оценяването в процеса на
обучението по български език и
литература - нормативни изисквания,
теоретични постановки, добри
практики”**

25.11.2024г./16.01.2025 г.

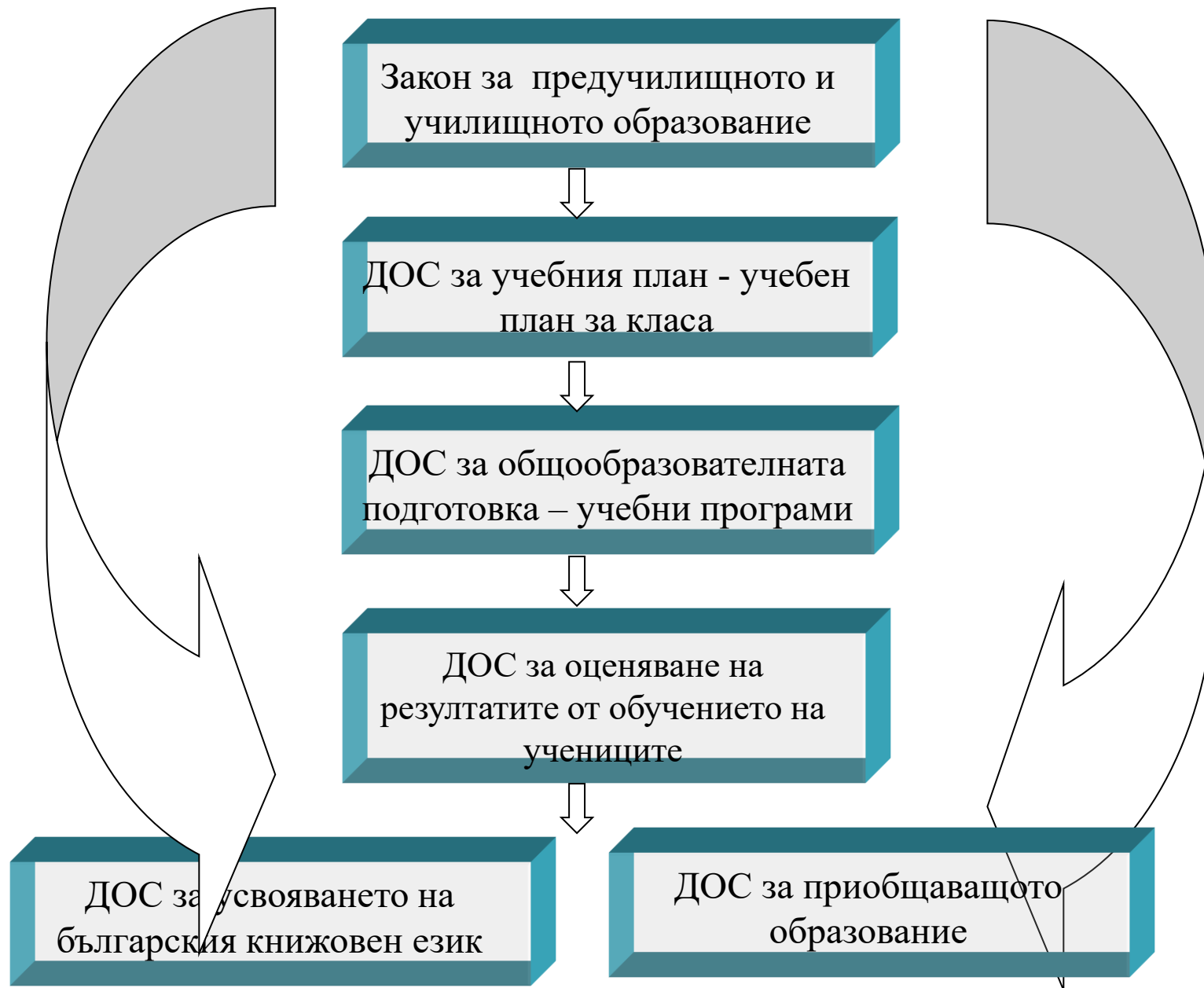

Държавен
образователен
стандарт за
оценяването на
резултатите от
обучението на
учениците

- **Закон за предучилищното и училищното образование (ЗПУО),** в сила от 1 август 2016 г., ... изм. и доп. ДВ. бр.69 от 16 август 2024 г.
- **Наредба №11 от 01 септември 2016 година за оценяване на резултатите от обучението на учениците** (В сила от 20.09.2016 г., обн. ДВ. бр.74 от 20 септември 2016г., изм. и доп. ДВ. бр.78 от 29 септември 2017г., изм. и доп. ДВ. бр.82 от 5 октомври 2018г., изм. и доп. ДВ. бр.71 от 10 септември 2019г., изм. и доп. ДВ. бр.43 от 13 май 2020г., изм. и доп. ДВ. бр.77 от 1 септември 2020г., изм. и доп. ДВ. бр.80 от 24 септември 2021г., изм. и доп. ДВ. бр.43 от 10 юни 2022г., изм. и доп. ДВ. бр.51 от 13 юни 2023 г., изм. и доп. ДВ. бр.75 от 1 септември 2023г., изм. и доп. ДВ. бр.105 от 19.12.2023 г., изм. и доп. ДВ. бр.34 от 16.04.2024 г.)

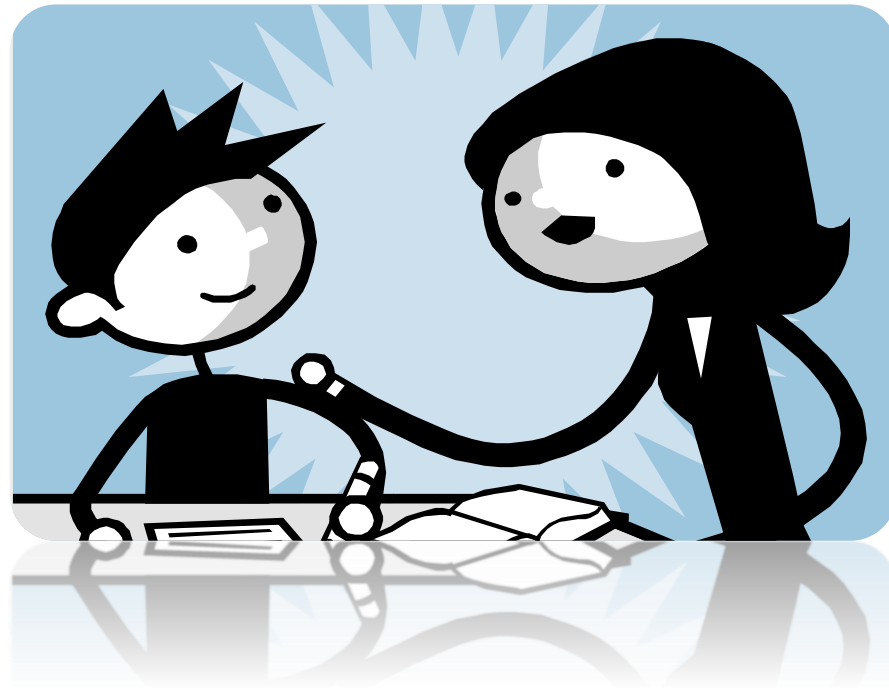

Държавни образователни стандарти

Статут на оценяването съгласно ЗПУО

- **Акцент:** Оценкаването не е само процес на установяване на постигнатите резултати, а и инструмент за диагностика на индивидуалните постижения, напредъка и потребностите на всеки отделен ученик.

**Основни цели на
оценяването –
чл.4, ал.1, т.1 и т.2
(Наредба №11)**

- 1. диагностика на индивидуалните постижения и на напредъка на ученика и определяне на потребностите му от учене и на областите, в които има нужда от подкрепа;

- 2. мониторинг на образователния процес за прилагане на политики и мерки, насочени към подобряване качеството на образование.

Функции
на оценяването –
чл. 5, ал.1
(Наредба №11)

Диагностична

Прогностична

Констатираща

Информативна

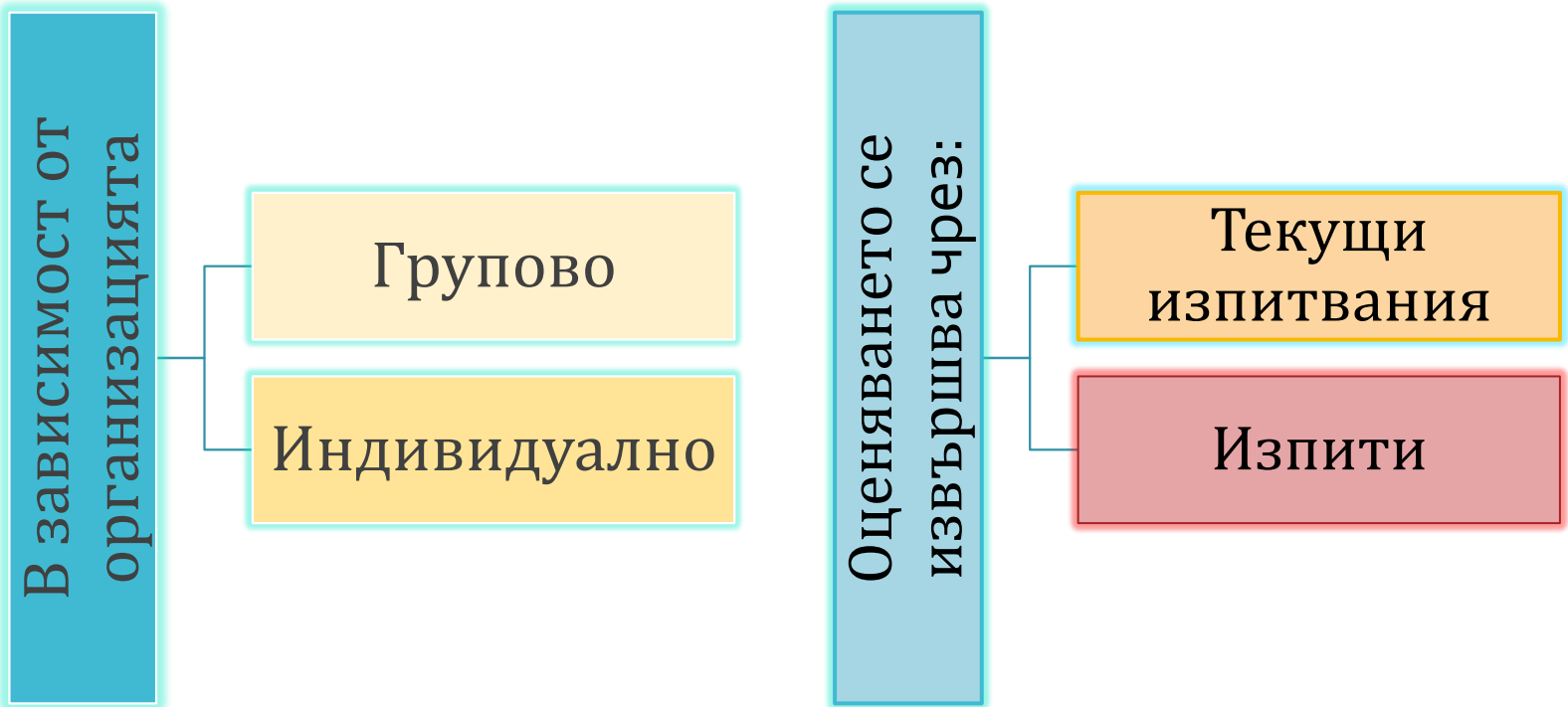

Мотивационна

Селективна

Видове
оценяване -
чл.6, ал.4 и чл.7,
ал.1
(Наредба №11)

Оценката -
чл.8, ал.3
(Наредба №11)

В зависимост от функцията си
оценката може да бъде:

Текуща

Срочна

Годишна

Окончателна –
в края на първия и на
втория гимназиален етап

Текущи изпитвания - чл.11 (Наредба №11)

- Чл. 11. (1) Текущите изпитвания се осъществяват **ритмично** и **системно** през първия и през втория учебен срок.
- (2) (Изм. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.) **В триседмичен срок от началото на учебната година чрез текущо изпитване** се установява **входното равнище** на учениците по учебни предмети, които са изучавали през предходната учебна година в задължителните учебни часове.
- (3) (Изм. - ДВ, бр. 43 от 2022 г., в сила от 10.06.2022 г., доп. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.) **Текущото изпитване по ал. 2** е **писмено**, с изключение на учебния предмет физическо възпитание и спорт и **е върху учебно съдържание от последната година, в която съответният учебен предмет е изучаван. То има диагностична функция** с цел установяване на степента на усвояване на основни понятия, факти и закономерности и на придобитите компетентности, които ще се надграждат през учебната година, както и идентифициране на дефицитите и предприемане на мерки за преодоляването им.

Минимален задължителен брой текущи изпитвания - чл.12 (Наредба №11)

- Чл. 12. (Изм. - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.)
- (1) Минималният задължителен брой текущи изпитвания по учебен предмет или модули за всеки учебен срок е:
 - 1. две текущи изпитвания по учебни предмети, изучавани по училищен учебен план с до два учебни часа включително седмично;
 - 2. три текущи изпитвания по учебни предмети, изучавани по училищен учебен план над два часа седмично;
 - 3. едно текущо изпитване по всеки модул от профилираната или професионалната подготовка.
- (2) В минималния задължителен брой текущи изпитвания по ал. 1 се включва текущото изпитване по чл. 11, ал. 2.

	С до 2 учебни часа седмично	Над 2 учебни часа седмично	По всеки модул от ПП
Учебен предмет	2 оценки	3 оценки	1 оценка

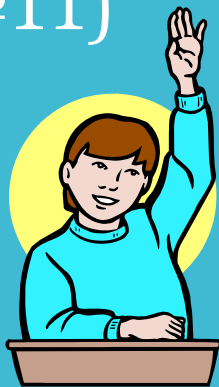
- **Ритмичност** на изпитванията → по съответния предмет във всеки клас и за всеки ученик поотделно

(ритмичен – отмерен, хармоничен)

Текущи изпитвания - чл.13 (Наредба №11)

- (2) След установяване на постигнатите резултати при текущите изпитвания на учениците се поставят текущи оценки.
- (3) (Доп. - ДВ, бр. 78 от 2017 г., в сила от 29.09.2017 г.) При текущите устни и практически изпитвания оценяващият е длъжен да аргументира устно оценката си пред ученика, а при текущите писмени изпитвания - писмено с изключение на случаите, когато текущото писмено изпитване е под формата на тест с избираеми отговори и/или с кратък свободен отговор.
- (4) Когато текущите изпитвания се осъществяват въз основа на проект, представянето на проекта може да е в устна, в писмена и/или в практическа форма.

Индивидуални изпитвания - чл.14 (Наредба №11)

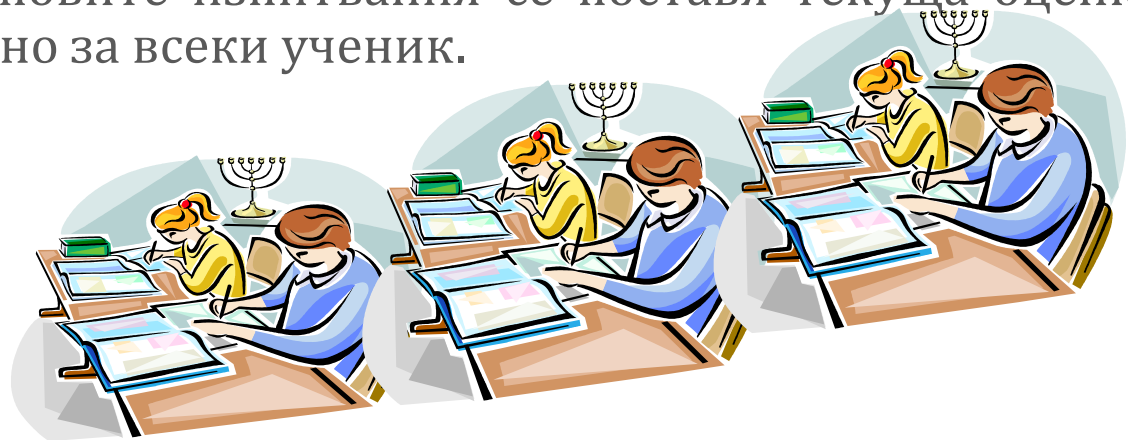
- Чл. 14. (1) При **индивидуалните устни** изпитвания ученикът дава устни решения и отговори на индивидуално поставени задачи или въпроси.
- (2) При **индивидуалните писмени** изпитвания ученикът дава писмени решения и отговори на индивидуално поставени задачи или въпроси. Индивидуалните писмени изпитвания се извършват за не повече от един учебен час.
- (3) При **индивидуалните практически** изпитвания ученикът изпълнява практически дейности, определени в индивидуално поставено практическо задание.

Примерни критерии при устно изпитване

- Пълнота на отговора (няма допълнения от класа и/или учителя);
- Логичност на отговора (няма нарушени логически връзки и последователност);
- Аргументираност на отговора (доказателственост, използване на факти за обяснение на явления, събиране на факти с цел доказване или опровергаване на твърдения);
- Даване на примери (от и извън съдържанието в учебника);
- Владееене на понятийния (терминологичния) език на предмета;
- Съблюдаване на нормите на културата на речта.

Групови изпитвания - чл.15 (Наредба №11)

- (1) При груповите устни изпитвания всеки ученик дава индивидуални устни решения и отговори на групово поставени задачи или въпроси.
- (2) При груповите писмени изпитвания всеки ученик дава индивидуални писмени решения и отговори на групово поставени задачи или въпроси.
- (3) При груповите практически изпитвания всеки ученик изпълнява индивидуално или в екип практически дейности, определени в групово поставено практическо задание.
- (4) При груповите изпитвания се поставя текуща оценка индивидуално за всеки ученик.

Контролна работа - чл.17 (Наредба №11)

- Чл. 17. (1) **Контролната работа** е групово писмено изпитване, при което се оценяват постигнатите резултати от учениците **след приключване на обучението по определена част (раздел) от учебното съдържание по учебния предмет.**
- (2) Контролната работа се провежда **за не повече от един учебен час.**
- (3) Времето за провеждане на контролната работа на ученици с нарушено зрение, с увреден слух, с интелектуални затруднения, с множество увреждания, с детска церебрална парализа, с физически увреждания и/или малформации, на които не е засегната моториката на горните крайници, може да бъде удължено, ако това е определено с плана за подкрепа на ученика по държавния образователен стандарт за приобщаващото образование.

Класна работа- чл.18 (Наредба №11)

- Чл. 18. (1) **Класната работа** е групово писмено изпитване, при което се оценяват постигнатите резултати от учениците по учебния предмет в края на учебния срок.
- (2) (Изм. - ДВ, бр. 71 от 2019 г., в сила от 10.09.2019 г.) **Класна работа се провежда при обучение за придобиване на общообразователна подготовка по:**
 - 1. български език и литература и по математика - в прогимназиалния етап и в двата етапа на средната степен на образование; ...
- (4) (Изм. - ДВ, бр. 71 от 2019 г., в сила от 10.09.2019 г.) Класната работа по български език и литература и по чужд език се провежда в **два слети учебни часа**.

Контролни и класни работи- чл.19 (Наредба №11)

- Чл. 19. (1) (Доп. - ДВ, бр. 82 от 2018 г.) Контролните и класните работи се коригират и рецензират от преподаващия учител и се връщат на учениците за запознаване с резултатите и за информация на родителите.
- (2) Оценяващият анализира и обобщава резултатите от контролните и класните работи, като в срок **до две седмици след провеждането** им уведомява учениците за направените изводи.
- (3) (Отм. - ДВ, бр. 82 от 2018 г.)

Контролни и класни работи- чл.20 (Наредба №11)

- Чл. 20. (1) Контролните и класните работи се провеждат **по график** при спазване на следните **изисквания**:
 - 1. за една и съща паралелка не може да се провежда повече от една класна или една контролна работа в един учебен ден;
 - 2. за една и съща паралелка в една учебна седмица не могат да се провеждат повече от две класни и/или контролни работи;
 - 3. **не се провеждат класни работи в последната седмица от учебния срок.**
- (2) Графикът по ал. 1 се изготвя по предложение на учителите по съответния учебен предмет, утвърждава се от директора на училището до две седмици след началото на всеки учебен срок и се поставя на общодостъпно място в училището.
- (3) За графика по ал. 1 учителите по съответния учебен предмет информират учениците, а класните ръководители - родителите (настойниците, попечителите, представителите на непридружените малолетни и непълнолетни лица, търсещи или получили международна закрила).

Изпитните материали - чл.21 (Наредба №11)

- Чл. 21. (1) Изпитните материали за писмените текущи изпитвания, в т.ч. и за класните и контролните работи, **са ориентирани** към установяване на постигнатите компетентности като очаквани резултати от обучението, определени с учебната програма по учебния предмет или модул за съответния клас, и **включват** задачи от различен вид и на различни познавателни равнища, балансирани с оглед на **целта на изпитването**.

Задачи за
самостоятелно
писмено
изпълнение
извън учебния
час -
чл.21а
(Наредба №11)

- **Чл. 21а.** (Нов - ДВ, бр. 75 от 2023 г., в сила от 01.09.2023 г.) (1) За усвояване и затвърдяване на нови знания и за усъвършенстване на практически значими умения преподаващият учител може да поставя на учениците задачи за самостоятелното писмено изпълнение извън учебния час, като обемът им се определя в зависимост от урочните цели и възрастовите особености на учениците.
- (2) В зависимост от обхвата поставените задачи за самостоятелно писмено изпълнение може да са за цялата паралелка, за отделна група ученици от паралелката или за отделен ученик.
- (3) За целите на проектнобазираното обучение на учениците може да се възлагат изследователски задачи с по-продължителен срок за самостоятелно изпълнение или за работа в екип.
- (4) Когато изпълнението на задачите по ал. 1 или по ал. 3 се проверява чрез индивидуално или групово изпитване, се поставя текуща оценка индивидуално за всеки ученик.

Основни принципи на вътрешното оценяване

- Целта на вътрешното оценяване **не е в разграничаване** и поставяне на етикет «по-добър» или «по-лош», а в създаването на по-добри условия за постигане на планираните учебни цели от учениците.
- Оценяваният и оценяващият трябва **предварително** да знаят условията и критериите на оценяването, които трябва да са ясно формулирани.
- Процедурата по оценяване се основава на **реализирана** обратна връзка между оценявания и оценяващия.
- Не само учителят, но и ученикът трябва да има **представа** над какво има още да работи за постигане на целите в близко време.
- Условията и критериите на оценяването трябва да бъдат достатъчно **разнообразни**, за да се получи най-обективна информация за състоянието на развитието на учениците.

Формиращо оценяване

- Процес на получаване и интерпретация на информация за обучението на ученика, които учителите и учениците използват, за да решат колко са напреднали в обучението си, какво още искат да постигнат и как да осъществят това по най-добрия начин.

Формиращото оценяване предполага оценка на постиженията на учениците от учителите, които ги обучават. То е ориентирано към конкретния ученик, предназначено е да анализира пропуските в усвояването на учебните елементи и не прави сравнения на резултатите на отделните ученици (Fishman).

Формиращото оценяване е по-скоро словесна (описателна) система. (William Boyle).

Ученикът получава достъп към оценяването: той разбира как го оценяват и това го прави съзнателен участник в процеса на обучението.

Оценъчни техники при формиращото оценяване

Учителите могат да оценяват напредъка на учениците и по следните начини:

Учениците се въвличат в дискусии за смисъла на изучаването по двойки или в малки групи, след което представят резултатите, изводите.

Представят се различни възможни решения и отговори на въпроси, които се поставят на гласуване от учениците.

Учениците записват своя отговор на въпроса или мнение, след което отговорите се четат и приемат или отхвърлят от групата.

Учениците попълват кратък въпросник за най-важното в съдържанието след урока, след което се анализират отговорите.

Учениците решават проблеми след обучението, като гласно обсъждат алгоритъма си на действие и обясняват стратегията си на решаване.

Учениците гласно проследяват причинно-следствени връзки в явления или събития (Кое мотивира поведението на героя?)

Оценъчни техники при формиращото оценяване

Учениците предварително записват разбирания и идеи за понятията, зависимостите и другите учебни елементи от ежедневиия си опит, като след обучението тези знания се сравняват с придобитите.

Представят се различни възможни решения и отговори на въпроси, след което се поставят на гласуване от учениците.

Учениците записват своя отговор на въпроса или мнение, след което отговорите се четат и приемат или отхвърлят от групата.

Оценъчни техники при формиращото оценяване

Техники, осигуряващи обратна връзка между учители и ученици: тестови въпроси, понятийни и интелектуални карти, оценка от кратка самостоятелна работа, домашна работа, взаимно рецензиране на изпълнението на задачи и др.

Рефлексивни оценъчни техники:
въпросници, анкети, взаимно оценяване,
самооценяване, познавателна рефлексия и
др.

Кое е интересно?

Кое ми е трудно?

Защо ми е трудно?

Какъв е моят резултат?

Кое мога да подобра?

Източници на информация при формиращото оценяване

Разработки на учениците (домашни, мини-проекти, презентации, есета, опити, решени задачи, дневници, таблици, схеми, други организирани данни, доклади, съобщения и др. разнообразни творчески работи)

Наблюдение на индивидуалната и съвместната дейност на учениците в хода на изпълнение на поставените им задачи.

Статистически данни, получени от целенасочени наблюдения и педагогически изследвания с ясно изразени показатели и дескриптори.

Резултати от устни или писмени изпитвания.

Карти за оценка и самооценка на ученика

Проектнобазираното обучение – форма на организация, метод, стратегия на учене или технология на преподаване?

- Проектният метод е един от най-сложните, но и най-интересните. Той съвместява теория и практика, знания и умения, винаги е свързан с творческа дейност от страна не само на учителя, а главно – на учениците.
- Чрез проектния метод в урочната работа се включват целенасочено интердисциплинарни дейности, продуктите от които са презентации, табла, чертежи, електронни книги, училищни вестници и други.
- Използването на метода води до “отваряне” на учебната среда, до развитие на трансверсални („меки умения“, общоприложими, преносими, ключови) компетентности.

Проектнобазираното обучение – форма на организация, метод, стратегия на учене или технология на преподаване?

Класни урочни (урок);
Класни неурочни (семинар, проект);
Извънкласни и извънучилищни форми
(олимпиада, конкурс, състезание).

Форми за
организация на
обучението

Лекция, дискусия, беседа, работа с
учебника, наблюдение

Методи на
преподаване и
учене

Ориентирана към прилагането на
интегрирани „надпредметни“ знания и
преобразуването им в нови в процеса на
работата по проект.

Образователна
технология

Обхваща едновременно различни учебни
предмети, като активни в процеса са
учениците, насърчавани от учителя да
идентифицират значим проблем, да го
изследват, да разработят решение,
подкрепено с доказателства, и да
представят това решение чрез набор от
съвременни средства за визуализация.

Стратегия за
учене

Проектнобазирано и проектноориентирано обучение

- **Проектнобазирано** обучение - полага метода на проектите като основа на обучението;
- **Проектноориентирано** обучение - предполага интерактивни практики за активно учене чрез действие (възприемането на учебната дейност като смислена и интересна стои в основата на активното учене).

ВАЖНО: Стойността на един проект се крие в процеса на разработването му и в опита, който учениците придобиват, а не толкова в крайния резултат. Проблемът, по който учениците работят, се задава така, че те да станат строители на собствените си знания и умения, като черпят информация от различни източници.

За прехода от
знания към
умения

Измерения на
компетентностния подход

Интегрирано
междупредметно
взаимодействие

Практическа насоченост на
обучението

Ориентация към резултати

Прилагане на иновативни
подходи и практики в процеса
на преподаване и учене

Съдържание на мисленето

Процедура на мисленето

Блум

оценка

синтез

анализ

приложение

разбиране

знание

Андерсън

създава

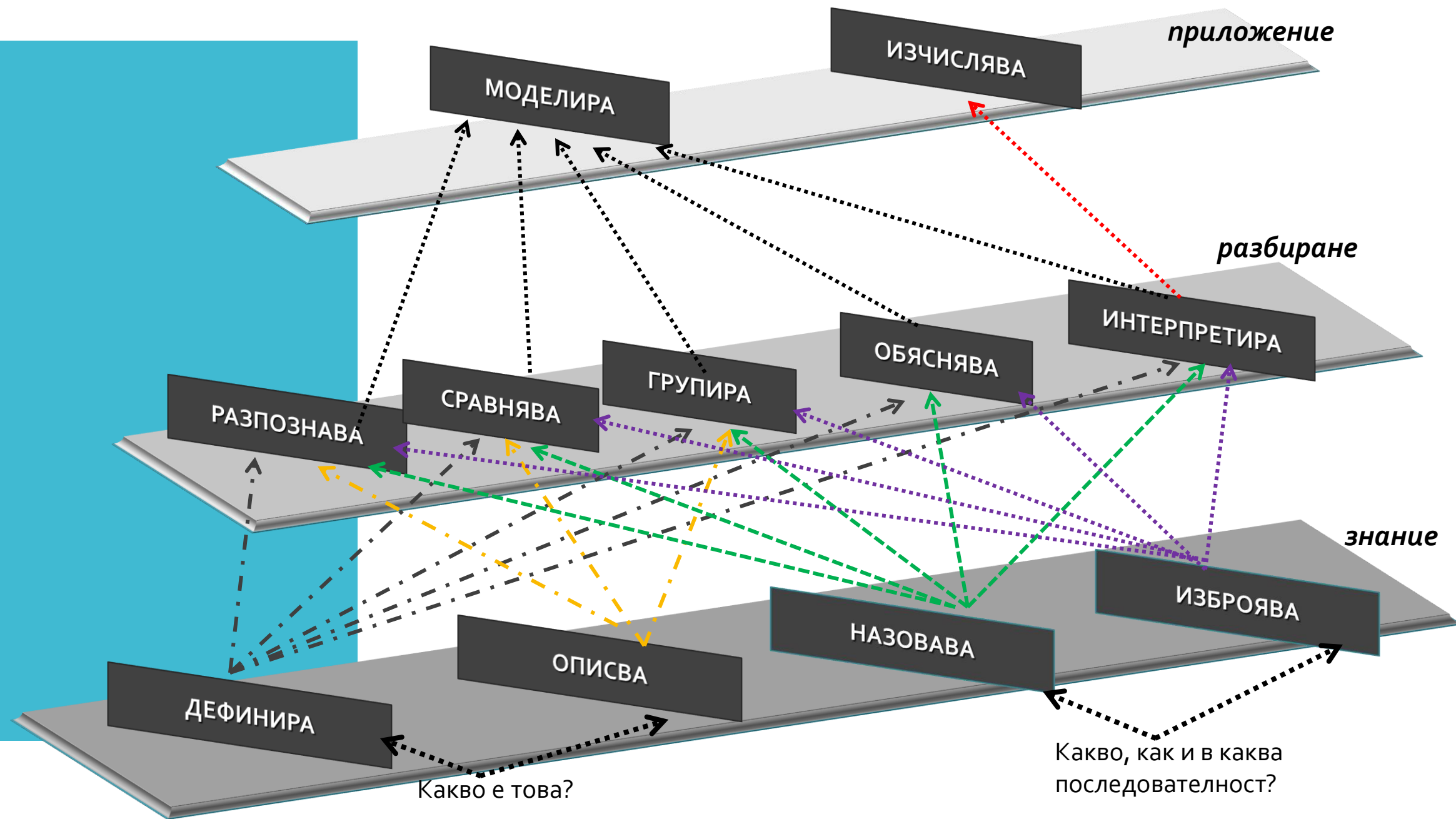
оценява

анализира

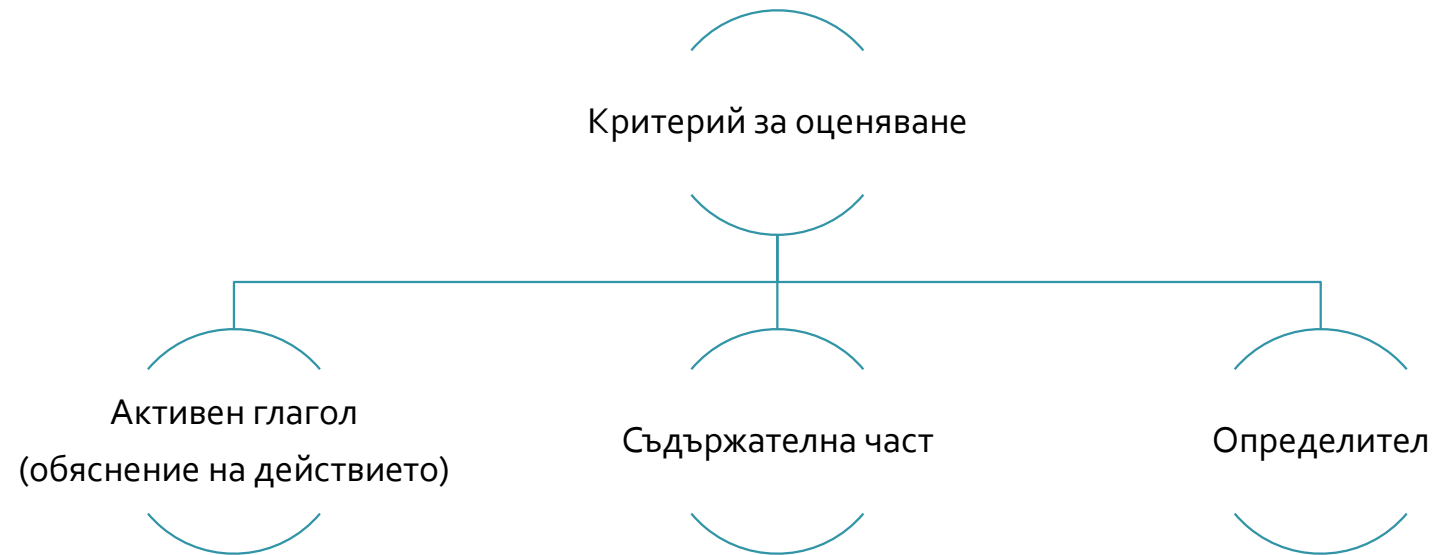
прилага

разбира

помни

Относно критериите за оценяване

Обективност и реалност на оценката

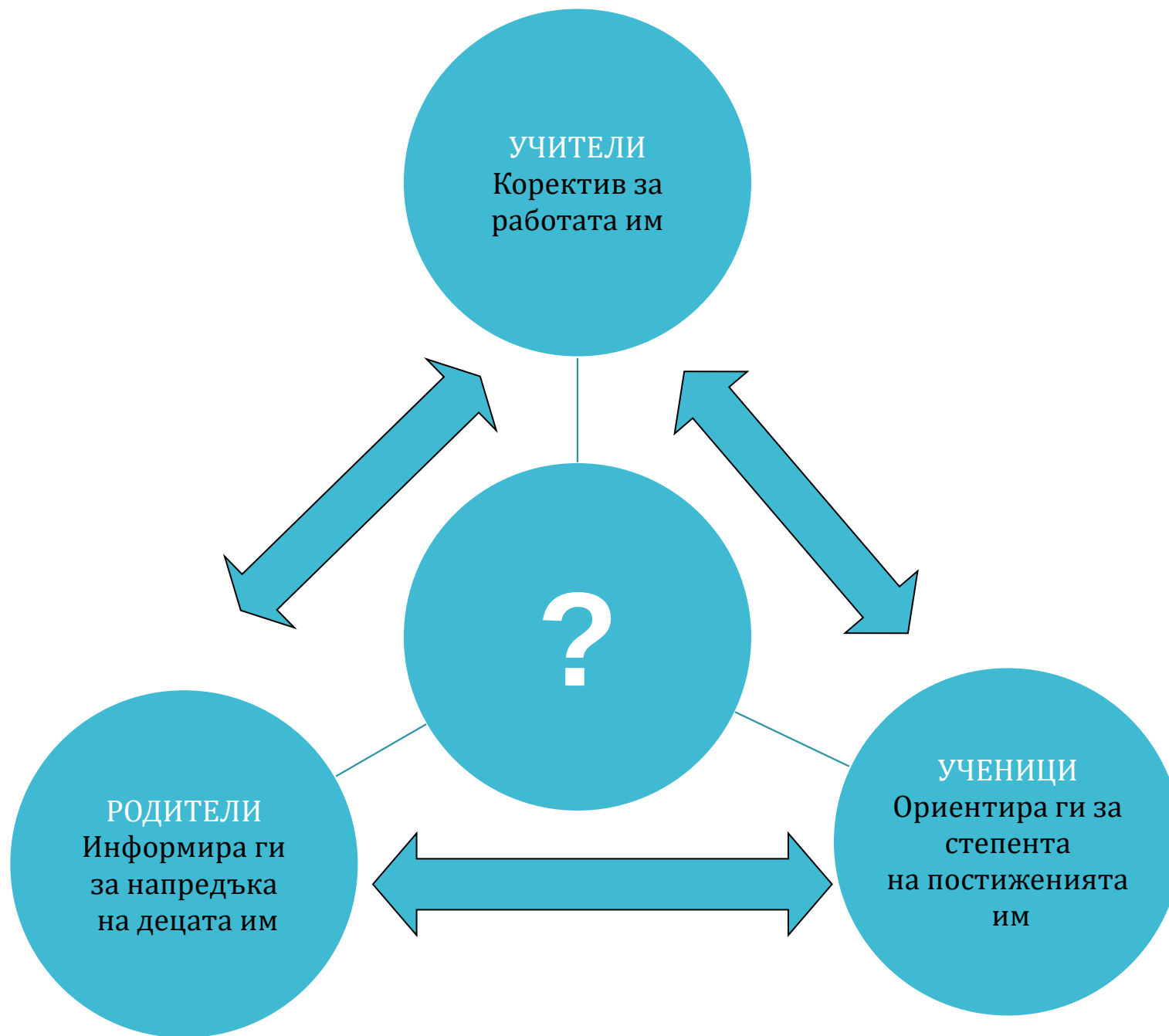
Обективността на оценката се изразява в нейната независимост от:

- личността на изпитващия;
- формата на изпитната процедура;
- условията на измерването.

Реалността на оценката зависи от:

- еднозначността и яснотата на формулираните цели на обучението (*критериите на обучението*) – задължителни, нормирани и стандартни;
- правилното измерване на съответствието между критериите и постиженията на учениците (*инструментариум на измерването*).

Значение на оценката

Значение на оценката

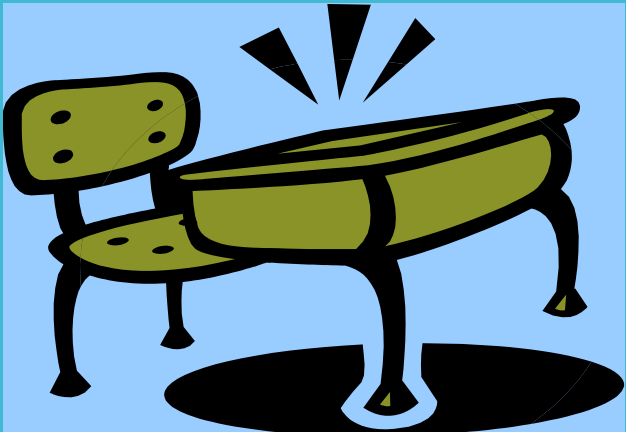
- **Оценка на обучението**
 - Учителите използват резултатите от обучението за проследяване на прогреса на учениците;
 - Учителите обсъждат резултатите с учениците;
 - Учителите използват резултатите от обучението за подобряване на работата си.
- **Оценката като обучение**
 - Учители и ученици си сътрудничат при формулирането на учебните цели;
 - Учители и ученици заедно определят желаните резултати;
 - Учениците се самооценяват и взаимно се оценяват.
- **Оценка за обучението**
 - В процеса на обучение се осъществява непрекъсната обратна връзка;
 - Учениците предварително знаят критериите за успешност;
 - Учениците имат право на избора на решение за своето обучение.

Вписване на
оценките в
задължителната
училищна
документация -
чл.25
(Наредба №11)

- Чл. 25. (1) Учителят лично вписва поставените от него оценки в съответната задължителна училищна документация.
- (2) Сроковете за вписване на оценките в документацията по ал. 1 са:
 1. в деня на изпитването - за текущите оценки от устните и от практическите изпитвания;
 2. до две седмици след провеждане на изпитването - за текущите оценки от писмените изпитвания;
 3. в деня на оформянето им - за срочните и за годишните оценки.

„Ако учиш някого на нещо, без той да вземе участие в работата, никога не ще го научиш.“ (Бърнард Шоу)

Практически задачи

Моля да планирате контролно-оценъчната си дейност (задачи и критерии за оценяване), ако урокът е:

- по компонента *български език* в VII клас на тема: *Думата в речниковия състав на български език* (упражнение, в което учениците трябва да покажат и затвърдят знанията и уменията си за разпознаване на неутралната и експресивната лексика в текст, както и за използване на изразните възможности на думите в речевата практика) или по компонента литература в VII клас на тема: *Добри Чинтулов „Вятър ечи, Балкан стене“ и „Стани, стани, юнак балкански“ – ценности и норми във възрожденския свят на българина* (обобщение, в което учениците да покажат знания за основни ценности и норми на българина във възрожденския свят и умения да съпоставят свои ценности с ценности на българина във възрожденския свят, да оценяват значенията им в съответния социокултурен контекст);
- по компонента *български език* в X клас на тема: *Правописна норма* (упражнение, в което учениците да покажат познаване на правила от правописната норма, умения да откриват и да редактират правописни грешки);
- по компонента *литература* в XI клас на тема: *Пътят от миналото към бъдещето* (упражнение, в което да се провокират учениците да осъществят междутекстови връзки между творбите „Паисий“ от Иван Вазов, „История славянобългарска“ от Паисий Хилендарски и „Паисий“ от Ефрем Карамфилов в основното тематично ядро „Миналото и паметта“, да направят изводи и обобщения); може да използвате приложения работен лист.

Практически задачи

- Моля да оцените изпълнението на 25. задача от формата за НВО в седми клас, като предложите критерии и разпределение на точките по критерии:

6т., критерии за оценяване:

1.
2.
3.

Запишете с 3-4 изречения
какъв се външността на стиховете:
"като братя си ще станат -
сина да моят и мразят"
от Гвардари "Иа прощаване в 1868г."

Думите припоказват на лиричния
аз от стихотворението на Хр. Ботев -
"Иа прощаване в 1868г." и се на-
мира във втората славна част -
картината на смъртта. Тя показва
желанието на лиричния герой, заветът
му да стане го неговият братя,
като майката е представена като
връзка между поколенията. Децата
ще видят скрътта на най-близките
до коварният жени, според него това
ще накара... неврските му братя да
разберат колко коварно е рабство.
Опозиционната двойка "моят и мразят"
показва колко силни са чувствата
на героя.

Планиране на мерки като възможни решения за преодоляване на дефицитите в обучението по предметите

Стъпка 1: ДИАГНОСТИКА

- Обмисляне на вариант за установяване на степента на усвояване на основни понятия, факти и закономерности и на придобитите компетентности – обхват на учебно съдържание, подбор на задачи, изработване на точни критерии за оценяване;
- Задълбочен анализ на установените постижения и дефицити в усвояването на конкретно учебно съдържание с оглед на знания и умения; диагностициране на равнището на четивна грамотност;
- Създаване и поддържане на ученическо портфолио – проследяване на тенденциите /напредък, задържане, изоставане.../

Стъпка 2: ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ЦЕЛЕВИ ГРУПИ ЗА ОБЩА ПОДКРЕПА

- Ученици, които не посещават редовно училище /в т. ч. записаните по Механизма/
- Ученици, които не владеят добре български език /живеещи в условията на ниска грамотност на семействата и социалната среда/
- Ученици, които не са достатъчно мотивирани за учебен труд и имат пропуски в усвояването на определени знания и умения

Стъпка 3: ОПРЕДЕЛЯНЕ НА ГРУПИ ОТ МЕРКИ ЗА ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ДЕФИЦИТИТЕ

- В рамките на учебния час;
- В часовете за консултации;
- В заниманията по интереси;
- При срещи с родителите;
- На ниво училище съвместно с други педагогически специалисти.

Стъпка 4: ПЕРИОДИЧНО АНАЛИЗИРАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ПРИЛАГАНИТЕ МЕРКИ И АДЕКВАТНА ПРОМЯНА В ПОДХОДИТЕ И МЕРКИТЕ

- За целевата група;
- За конкретния ученик.

Споделяне на добри практики – практики, доказали своята ефективност за повишаване на резултатите от обучението на учениците

- Ефективни форми, методи и подходи в урочната работа, в т. ч. иновативни, предразполагащи и мотивиращи ученика за включване в предложената учебна дейност;
- Дидактически материали – изработени за конкретните учениците и/или заедно с тях;
- Използване на разнообразни форми за контрол и оценка на знанията, уменията, компетентностите на учениците;
- Ясни, обективни критерии за оценяване на устните и на писмените отговорите на учениците; мотивиране на оценката в съответствие с критериите за оценяване; изработване на критерии за оценяване съвместно с учениците;
- Последователност в изискванията към ученика да надграждат знанията си и доразвива уменията си, но и в усилията да се компенсират конкретни дефицити (не едновременно всички, а конкретно, целенасочено, до достигане на определен положителен резултат).

В презентацията са поставени акценти върху нормативните изисквания по отношение на вътрешното текущо оценяване (разгледани в контекста на спецификата на предмета *български език и литература*); обобщени са някои теоретични постановки, свързани с оценяването на резултатите от обучението на учениците и с необходимостта да се отговори на променените условия в класната стая; описани са практическите задачи, предназначени за изпълнение в рамките на методическата подкрепа.

Използвани са различни източници:

- Закон за предучилищното и училищното образование;
- Наредба №11 за оценяване на резултатите от обучението на учениците;
- Списания „Български език и литература“;
- Материали, предоставени в други работни срещи по темата;
- Материали, подготвени от учители по български език и литература.